

na dokładne odtworzenie oficjalnego stroju tych nubijskich dostojników Kościoła. Sześć spośród nich — najlepiej zachowanych stanowi podstawę badań. Są to portrety biskupów — Kyrosa, Petrosa, Joannesa, Marianosa i Georgiosa. Portrety biskupie malowane były wkrótce po objęciu przez nich władzy biskupiej, gdyż wg świadectwa Jana z Efezu³ zalecenie namalowania swego portretu w kościele katedralnym należało do obowiązków każdego nowoobranego biskupa. Ponieważ niektórzy biskupi piastowali swą godność przez dość długi okres (o czym świadczy lista biskupów) sprawa datowania portretu ma znaczenie przy uściśleniu datowania innych malowideł i określaniu etapów rozwoju malarstwa w Faras. Wszystkie przedstawienia biskupów Pachoras są dokładnie datowane na podstawie⁴:

- a) listy biskupów — zawierającej ich imiona i lata episkopatu,
- b) legend do malowideł — wyjaśniających, kto jest na nich sportretowany,
- c) stel nagrobnych biskupów,
- d) licznych graffiti w Katedrze — wymieniających imiona biskupów,
- e) wg warstw tynku i etapów rozwojowych malarstwa w Faras. Najwcześniejszy zidentyfikowany portret przedstawiający biskupa Kyrosa zmarłego w 902 r. pochodzi z X w., najstarszy przedstawiający biskupa Georgiosa zmarłego w 1097 r., z XI w.

Malowidła faraskie w porównaniu z analogicznymi przedstawieniami z innych kościołów Nubii⁵ (Tamit, Abd el-Gadir) czy tzw. Rivergate Church⁶ w Faras pozwalają nam poznać oficjalny strój wysokich dostojników Kościoła w Nubii w stopniu całkowicie dokładnym. Dążąc do ustalenia oficjalnego stroju noszonego przez biskupów Pachoras dysponujemy dość szczerpym materiałem porównawczym, szczególnie jeśli chodzi o wschodnie szaty liturgiczne. W zasadzie są to źródła dwójakiego rodzaju — filologiczne i ikonograficzne. Do pierwszej kategorii zaliczyć należy przekazy liturgiczne — bizantyjskie, koptyjskie, abisyńskie, do drugiej zaś przedstawienia szat liturgicznych na malowidłach i mozaikach w bazylikach i kościołach chrześcijańskich, miniatury we wschodnich kodeksach oraz przedstawienia na ceramice malowanej lub w drobnej plastyce.

Na podstawie powyższych źródeł możemy ustalić oficjalny strój liturgiczny biskupów Pachoras. Składał się on z następujących szat:

Στεγάριον (fac. alba).

³ Jan z Efezu 3, 1, 11; 36, 2, 27.

⁴ Problem datowania malowideł faraskich według etapów rozwojowych malarstwa w Faras por. K. Michałowski, Die wichtigsten Entwicklungsetappen der Wandmalerei in Faras. [w:] Christentum am Nil, Recklinghausen 1964, s. 79—91; K. Michałowski, Die Kathedrale aus dem Wüstenand. Benzinger Verlag, Zürich 1966 rozdział VI; Problem chronologii biskupów Pachoras por. S. Jakobielski, Liste des évêques de Pakhoras. Etudes et Travaux, III, 1966, s. 152—170.

⁵ TAMIT — U. Monneret de Villard, La Nubia Medioevale. Cairo 1935—1957, tabl. CLIII. ABD EL GADIR — F. L. Griffith, Liverpool Annales of Archaeology and Anthropology, XV, 1928, tabl. XXXIV; Monneret de Villard, jw., tabl. CL.

⁶ Griffith, jw., XIII, 1926, tabl. LV; P. L. Shinnie, Medieval Nubia. Chartum 1954, s. 11., il. 4.